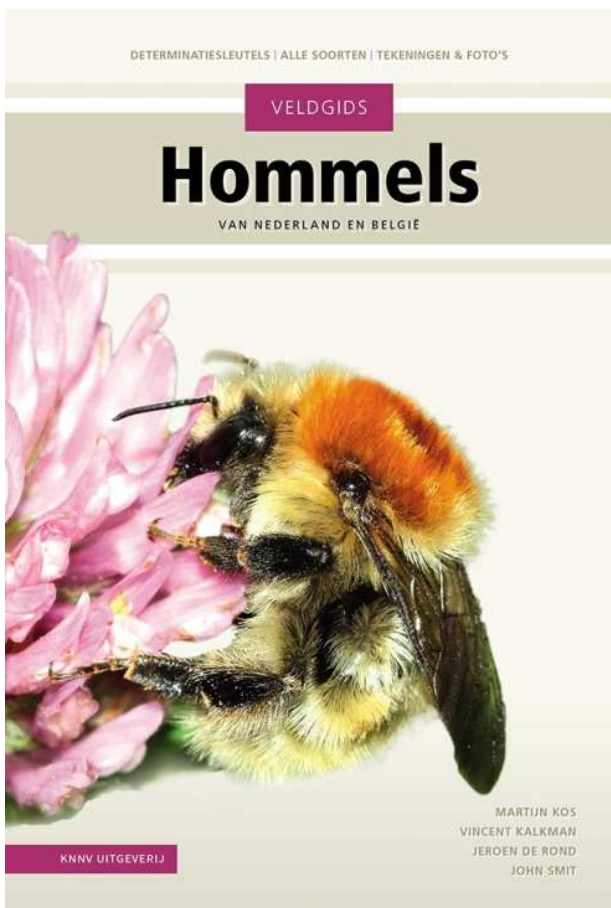

Boekbespreking: Veldgids hommels van Nederland en België

Ivo Raemakers

Kos, M., V.J. Kalkman, J. de Rond & J.T. Smit, 2022. Veldgids hommels van Nederland en België. – KNNV uitgeverij, Zeist, 179 p. € 32,95.

Hommels hebben zich altijd meer in belangstelling mogen verheugen dan andere wilde bijen. Ook in Nederland en België is er een traditie op dat gebied, maar anders dan onze buurlanden hadden wij nog altijd geen aparte, complete gids voor deze groep. Dat boek is er nu dus wel en het ziet er prima uit. Het verschijnen ervan is bovendien een teken van de groeiende maatschappelijke aandacht voor bijen en ook dat is positief.

De Veldgids Hommels richt zich primair op nieuwe en beginnende hommelliefhebbers. Zo is er veel aandacht voor waar en hoe hommels te zoeken, voor het bestuderen van hommels en voor het feit dat soortherkenning een lastige klus is en dus wat doorzettingsvermogen vereist. Ook bouw, levenscyclus en ecologie komen uitgebreid aan bod, net als de voor hommels belangrijke landschapskarakteristieken, beschermingsmaatregelen en relaties met andere fauna. De betreffende hoofdstukken zetten op hoofdlijnen alle relevante informatie, voor zover bekend, uitstekend bij elkaar en deze kennisbundeling is ook voor de meer gevorderde hymenopteroloog zeer interessant. Voor de soortherkenning zijn zowel een eenvoudige als een gedegen, complete determinatiesleutel opgenomen. De eenvoudige sleutel is een zowaar nog iets verder vereenvoudigde versie van die in de Basisgids Hommels (Smit et al. 2018). De complete is grotendeel identiek aan de sleutel van Martijn Kos zoals te vinden in “Nederlandse bijen op naam brengen - deel 2” (Nieuwenhuijsen et al. 2020), maar sommige sleutelstappen zijn verder aangevuld of verbeterd en enkele figuren zijn aangepast (vooral een aantal meer ‘levensechte’ tekeningen is geschematiseerd).

De soortbeschrijvingen beslaan het grootste deel van het boek en geven vooral een uitgebreide beschrijving van uiterlijke kenmerken en zijn prima geïllustreerd met zowel foto’s als tekeningen van mannelijke en vrouwelijke dieren. Daarbij laten de tekeningen vaak ook de belangrijkste kleurvormen binnen de soort zien (al ontbreekt de vrij gangbare, vrijwel zwarte vorm van tuinhommel). De tekeningen van Jeroen de Rond verlenen deze veldgids overigens iets extra’s. Ze geven de haarkleur en beharingsstructuur zo goed weer, dat ze steeds de essentie van het uiterlijk van elke soort bijzonder goed treffen, iets wat met foto’s lang niet altijd even goed lukt.

Al met al hebben de auteurs een zeer gedegen boekwerk afgeleverd, maar een recensent is zijn naam natuurlijk niet waardig als er niet ook nog wat op te merken valt. Ook dat bleek met een beetje zoeken toch nog mogelijk. Zo is het boek vlot en makkelijk leesbaar geschreven, maar zeker in het begin wordt je als lezer wel erg vaak direct aangesproken: “je denkt”, “je weet”, “je moet”. Dat vind ik niet prettig lezen, maar mogelijk zegt dat meer over mij dan over het boek.

Meer inhoudelijk zou het voor beginnende hommelliefhebbers goed zijn geweest als ook het vaak dramatische effect van verbleking en kaal worden was geïllustreerd. In de tekst wordt dit effect wel beschreven, maar beelden brengen dit veel duidelijker en sterker over. Bij validatiewerk (bijv. op waarneming.nl) blijken verbleking en haarverlies hoofdoorzaken van determinatiemissers, ongeloof en bijbehorende frustratie. Ook het optreden van mini-werksters van dubbeltjesformaat zou je binnen deze categorie kunnen laten vallen.

Ook het aangeven van de (hoofd-)vliegtijd van de mannen in de fenogrammen lijkt me voor beginners handig. Die mannen zien er soms namelijk heel anders uit en hun vliegtijd is beperkt. Simpelweg een ander kleurtje op de tijdsas of voor de lettersymbolen van de maanden had volstaan.

Het meest miste ik echter een wat verdere uitwerking van de relatie tussen hommels en onze flora. Dit valt des te meer op omdat er bij de fauna, terecht, de nodige aandacht wordt geschonken aan commensalen, parasieten en predatoren (van virus en nematode tot grauwe klauwier en das). De flora wordt echter vrijwel uitsluitend benaderd als voedselbron. Als bestuivers vervullen hommels echter een belangrijke functie binnen levensgemeenschappen en leveren daarmee ook een serieuze bijdrage aan biodiversiteitsbehoud. Dit aspect blijft nu onderbelicht, terwijl het belang alleen al blijkt uit het feit dat veel plantensoorten hun bloembouw geheel of gedeeltelijk hebben aangepast aan hommelmachtige bijen. In onze streken zijn zulke planten voor kruisbestuiving nagenoeg geheel afhankelijk van hommels. Dat geldt voor algemenere plantensoorten, maar zeker ook voor veel soorten die binnen de natuurbescherming extra aandacht genieten zoals ratelaars, veldsalie, Kievitsbloem en sleutelbloemen. Een bestuivingsvorm waarin hommels extra goed zijn, buzz pollination, wordt overigens wel besproken. Dit gebeurt aan de hand van plantensoorten die volledig op deze bestuivingsvorm hebben ingespeeld. Maar hommels gebruiken het buzzen ook bij andere plantensoorten en dat maakt kennismaking met dit fenomeen een stuk gemakkelijker. Want was is er mooier dan op een vroege, zonnige ochtend te genieten van een veldje klaprozen vol buzzende hommels. Als je na zo'n ultieme buzz-ervaring nog geen levenslange sympathie hebt voor deze bolle beestjes, ben je volstrekt hopeloos (waarschijnlijk in het algemeen maar in elk geval voor de schrijvers en verkopers van deze veldgids).

Hoewel er dus nog wat kleine wensen overblijven, denk ik dat deze veldgids voor veel leden van de sectie Hymenoptera een aanwinst in de boekenkast kan zijn. Als het goed is, is de hoeveelheid nieuw ontsloten kennis voor de sectieleden beperkt, maar

dan nog biedt deze veldgids veel meerwaarde door de bundeling van relevante informatie van alle inheemse soorten, een goede, complete determinatietabel, zeer fraaie en in de juiste kleuren afgedrukte illustraties en het gebruik van de Nederlandse taal.

Literatuur

Nieuwenhuijsen, H., T. Peeters & D. Dijkshoorn (red.), 2020. Nederlandse bijen op naam brengen. Deel 2. - Stichting Jeugdbondsuitgeverij, 's Graveland, 232 p.
Smit, J.T., V.J. Kalkman & J. de Rond, 2018. Basisgids hommels. - EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden, 55 p.
